

Vukovarac Nikola Pšenica i Nobelovac Ružička

Tomas, Srećko; Jukić, Ante; Hubalek, Ivan

Source / Izvornik: **Ružičkini dani : Međunarodni znanstveno-stručni skup 16. Ružičkini dani „Danas znanost - sutra industrija“ : zbornik radova, 2017, 1 - 18**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:109:687092>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-27**

REPOZITORIJ

PTF OS

PREHRAMBENO-TEHNOLOŠKI FAKULTET OSIJEK

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Food Technology Osijek](#)

Vukovarac Nikola Pšenica i Nobelovac Ružička

Nikola Pšenica and Nobel laureate Ružička

Srećko Tomas¹, Ante Jukić², Ivan Hubalek³

¹Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Prehrambeno-tehnološki fakultet,
F. Kuhača 20, 31 000 Osijek, Hrvatska

²Sveučilište u Zagrebu, Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije,
Marulićev trg 19, 10 000 Zagreb, Hrvatska

³Miroslava Krleža 24, 31 207 Tenja, Hrvatska (u mirovini, bivši djelatnik "Borovo" Vukovar)

UVOD

DR. ING. NIKOLA PŠENICA

Jedan od znamenitih Vukovaraca o kojem se nedovoljno zna je dr. ing. Nikola Pšenica, suvremenik slavnoga nobelovca Leopolda Lavoslava Ružičke. Naime N. Pšenica je rođen u Vukovaru 1887., tj. iste godine kada i Ružička. Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje obavio je u Vukovaru, Osijeku i Zemunu, gdje je maturirao 1907.¹ Diplomirao je inženjersku kemiju 1913., na Visokoj tehničkoj školi u Beču. Doktorirao je 1921. na toj istoj visokoj školi, nakon čega je, iste godine, imenovan profesorom organske tehnologije na zagrebačkoj tehničkoj visokoj školi. No, ubrzo je dao ostavku na profesorsko zanimanje. Naime, postao je tehnički savjetnik Prve hrvatske štedionice. U tom svojstvu je modernizirao i proširio Tvornicu papira na Sušaku, tako da je postala jednom od najbolje uređenih tvornica za izradu finih papira u Europi.

Također je Vukovarsku kudjeljaru i predionicu d. d. proširio i bio joj dugo godina članom uprave. Od samog osnutka Jugoslavenskog hemijskog društva, Sekcije u Zagrebu, 1926., bio je njegov aktivni član, da bi 31. ožujka 1939. postao i predsjednikom toga društva. Odmah se novi predsjednik N. Pšenica zauzeo da to društvo dobije hrvatsko ime, tako da je od 5. studenog 1939. promijenilo ime u *Hrvatsko kemijsko društvo (HKD)*. Iste godine zahvaljujući svojim dobrim vezama s kemijskom industrijom, uspio je Pšenica osigurati solidne donacije HKD-u, što mu je omogućilo bogate aktivnosti. Na mjestu predsjednika *Hrvatskog kemijskog društva* ostao je do 20. rujna 1942. Poslije drugog svjetskog rata Pšenica je postao tehnički savjetnik Glavne direkcije lana i konoplje. No, zbog pojave teške i dugotrajne bolesti preminuo je 29. kolovoza 1950.² Druga, vjerojatno i najznačajnija zasluga predsjednika Pšenice i cijelog *Hrvatskog kemijskog društva* je što je, nakon što je Ružička, kao prvi Hrvat dobio Nobelovu nagradu za kemiju, organizirao Ružičkin dolazak i boravak u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940., pri čemu je održana veličanstvena proslava tog događaja. Bila je to po općenitoj prosudbi najveća kulturna priredba ikada do tada održana u Zagrebu i Hrvatskoj.

¹ Realna gimnazija u Zemunu - Glavni imenik VIII. razreda školske godine 1906./07., red. br. 21 (signatura IAB-270- inv.br. 24-r. br. 21-glavni imenik za školsku godinu 1906./07.)

² Stanko MIHOLIĆ – NEKROLOG: Dr. ing. Nikola Pšenica, *Arhiv za kemiju*, God. XXIII. (1951.), br. 1. i 2., str. 35. – 36.

Prema prijavi *Časnom Meštarskom Zboru družbe Braće Hrvatskog Zmaja u Zagrebu*, (Broj 226/1939.) koja je popunjena 15. rujna 1939.,³ saznaje se da se Nikola Pšenica rodio 30. studenog 1887. u Vukovaru, od oca Josipa Pšenice i majke Marije, rođene Gjurković. Prijava je popunjena sa željom da dr. ing. Nikola Pšenica pristupi uglednoj družbi *Braća Hrvatskog Zmaja (BHZ)*, kao redovni član. Za zanimanje je Pšenica naveo da je inženjer Prve hrvatske štedionice, za imendan 6. prosinca, a za vjeroispovijest *rimo-katoličku*. U istoj prijavi unesen je i podatak o bračnom stanju, tj. da se oženio 2. kolovoza 1922., i to Marijom, rođenom Ficek. Imali su dvije kćerke, i to Juditu, rođenu 8. srpnja 1923. i Renatu, rođenu 11. listopada 1925. Nadalje je naveo da je bio član Društva Srijemaca u Zagrebu, Društva prijatelja Njemačke u Zagrebu, Društva prijatelja talijanske knjige u Zagrebu, Kemijskog društva u Zagrebu i Matice Hrvatske u Zagrebu. Također je Pšenica upisao svoju adresu stanovanja u Zagrebu, a to je Bosanska ul. 15a i da mu je telefon bio 94-71, što je svojeručno i potpisao. Ovu zamolbu potpisala su i preporučila dr. ing. N. Pšenicu za prijem u družbu *BHZ*, dvojica članova te ugledne udruge, *Zmaj Ružičin* i *Zmaj Pleternički*.

Za školovanje je dr. ing. Pšenica naveo da je završio realnu gimnaziju, te Visoku tehničku školu u Beču i Doktorat tehničkih znanosti Visoke tehničke škole u Beču. Služba mu je bila tehnički savjetnik i prokurista Prve hrvatske štedionice, a bio je tada i predsjednik kemijskog društva u Zagrebu. Za rad na književnom, umjetničkom ili drugom kojem kulturnom polju, naveo je rad na znanstvenom i industrijsko-tehničkom polju. Zanimljivo je da se u prijavi za članstvo u družbi *BHZ*, tražilo i očitovanje o književnom ili umjetničkom pseudonimu, gdje je Pšenica naveo *Dr. N-1*. U *Osvrtu na pređe i uspomene iz djetinstva, te osobiti događaji iz života*, naveo je Pšenica za majku da je rođena Gjurković, baka da je rođena Rogić i prabaka da je rođena Lužević; zatim da mu je otac Josip i djed Vjenceslav, a za pradjeda nije naveo ime. Rukom je na prvoj stranici prijave upisano da je I. čitanje obavljeno 27. IX. 1939., II. čitanje obavljeno 4. X. 1939. i III. čitanje obavljeno je 25. X. 1939. No, na zadnjoj stranici, gdje je trebalo biti upisano kada je primljen u družbu *BHZ*, nema podataka, pa se može zaključiti da nije bio primljen u tu udruhu.

PRVI PREDSJEDNIK HRVATSKOG KEMIJSKOG DRUŠTVA

U Zagrebu je 23. siječnja 1926. osnovano Jugoslovensko hemijsko društvo (JHD), Sekcija Zagreb, a prvi predsjednik je bio dr. Vladimir Njegovan. Interesantno je da je među redovitim članovima toga društva, upisan pod rednim brojem 87., prof. dr. inž. kem. Lavoslav Ružička s Kem. Instit. Universiteta u Utrechtu iz Nizozemske.³ U časopisu *Arhiv za hemiju i farmaciju*, izišlom u lipnju 1927., objavljen je članak pod naslovom „Jugoslovensko hemijsko društvo – Sekcija Zagreb“, u kojem je navedeno da je Odbor Jugoslovenskog hemijskog društva (JHD) primio nove članove, a među njima je, pod rednim brojem 121., kao redoviti član, upisan dr. ing. Nikola Pšenica iz Zagreba, ulica Račkoga 21. Inače je ta zagrebačka sekcija koncem lipnja 1927. imala 124 redovita i 27 izvanrednih članova.⁴ Prema „Zapisniku prve glavne skupštine Jugoslovenskog Hemijskog Društva u Zagrebu, održane 9. marta 1929. u maloj predavaonici hemijskog instituta na Mažuranićevom trgu 29.“, na toj skupštini bio je nazočan i dr. ing. N. Pšenica.⁵

³ „Jugoslovensko hemijsko društvo – Sekcija Zagreb“, *Arhiv za hemiju i farmaciju*, God. I. (1927.), br. 1., str. 41 – 47.

⁴ Vladimir NJEGOVAN, Rikard PODHORSKY - „Jugoslovensko hemijsko društvo – Sekcija Zagreb“, *Arhiv za hemiju i farmaciju*, God. I. (1927.), br. 3., str. 141. – 142.

⁵ „Zapisnik prve glavne skupštine Jugoslovenskog Hemijskog Društva u Zagrebu, održane 9. marta 1929. u maloj predavaonici hemijskog instituta na Mažuran. trgu 29.“, *Arhiv za hemiju i farmaciju*, God. III. (1929.), br. 2., str. 95.

U *Arhivu za kemiju i tehnologiju*, god. XIII., (1939.), br. 1., kojeg je izdavač bilo Hrvatsko kemijsko društvo, Zagreb, Marulićev trg 20, te kojem je glavni urednik bio prof. dr. F. Hanaman, nalazi se i rubrika „Društvene vijesti“, u kojoj je objavljen zapisnik s XI. glavne skupštine Jugoslavenskog hemijskog društva, održanoj 31. ožujka 1939. u prostorijama Udruženja Jugoslavenskih inženjera i arhitekata u Zagrebu, Jelačićev trg 1/III. Nazočni su bili: Brichta, Corubolo, Grubić, Hahn, Hanaman, Iveković, Karšulin, Krajovan, Krajovan-Marjanović, Kolbach, Lorković, Mudrovčić, Mundorfer, Orlić, Piantanida, Podhorsky, **Prelog, Pšenica**, Rado, Rechnitzer A., Smolčić, Šarić, Težak, Trinajstić, Váry, Verlić i Žerdik. Na toj skupštini prema prijedlogu upravnog odbora kojeg je pročitao prof. dr. ing. Podhorsky izabrala je skupština, jednoglasno, dr. ing. Nikolu Pšenicu za novog predsjednika.⁶

Nadalje u *Arhivu za kemiju i tehnologiju*, god. XIII., (1939.), br. 3.–6., u rubrici „Društvene vijesti“, objavljen je zapisnik sa znamenite izvanredne godišnje skupštine Jugoslavenskog hemijskog društva, održane 5. studenoga 1939., u maloj predavaonici Kemijskog instituta Tehničkog fakulteta u Zagrebu, Marulićev trg 20. Izvješće je podnio predsjednik dr. ing. Nikola Pšenica. Naglasio je da je svrha te izvanredne skupštine, ponajprije u težnji da se *poradi na ponovnom okupljanju svih kemičara s teritorija Banovine Hrvatske, na što užu i korisniju zajedničku suradnju i da se u odnosnim dogovorima utvrde i odrede putevi, na koji će se najbolji način moći rješavati razna aktualna pitanja, koja (nas) sve zanimaju*. Govoreći o prijedlogu o promjeni Pravila Društva, Pšenica je istaknuo: „Prihvati li ova glavna skupština predložena društvena Pravila skopčana sa izmjenom sadašnjeg društvenog imena, **to će se po prvi puta u povijesti našeg naroda ostvariti »Hrvatsko kemijsko društvo«**.“ Još je dodao da će novo-usvojena Pravila biti predložena na odobrenje banskoj vlasti Banovine Hrvatske. Nakon uvodnog izlaganja predsjednika Pšenice i provedene rasprave, odlučeno je da se promijene Pravila društva i prihvati novo ime.⁷ U *Arhivu za kemiju i tehnologiju*, objavljen je i zapisnik sa glavne godišnje skupštine Hrvatskog kemijskog društva, održane dne 28. siječnja 1940., u maloj predavaonici Kemijskog instituta u Zagrebu, Marulićev trg 20. Budući da je ta glavna skupština imala izborni karakter, birana su sva potrebna tijela društva, a za predsjednika je ponovo izabran dr. ing. Nikola Pšenica. Nadalje, stoji u zapisniku: „U daljnjoj točki dnevnog reda izvještava predsjednik skupštinu o konstituiranju Odbora kulturnih i stručnih društava i nadležtava za svečani doček i boravak dra Lavoslava Ružičke, člana H. K. D. u Zagrebu. Na prijedlog odbora, koji iznosi predsjednik, glavna skupština jednoglasno i dugom aklamacijom bira dra Lavoslava Ružičku, profesora na visokoj tehničkoj školi u Zürichu, **prvog Hrvata dobitnika Nobelove nagrade, za svog prvog počasnog člana**. Povelja počasnog članstva predat će se dru Ružički prilikom njegovog boravka u Zagrebu na svečan način.“⁸

Nakon II. svjetskog rata, 3. siječnja 1946. održana je glavna godišnja skupština Hrvatskog kemijskog društva, na kojoj nisu bili nazočni ni prethodni predsjednik, a niti potpredsjednik dr. ing. N. Pšenica, jer vjerojatno nisu bili niti pozvani, kao čelni ljudi društva u vrijeme NDH. Skupštinu je otvorio R. Podhorsky, a izvješće je podnio prethodni tajnik Iveković, no ni on nije spomenuo bivšeg predsjednika i potpredsjednika društva dr. ing. N. Pšenicu.⁹

⁶ „Društvene vijesti“ *Arhiv za kemiju i tehnologiju*, god. XIII., (1939.), br. 1., str.67. – 72.

⁷ „Društvene vijesti“ *Arhiv za kemiju i tehnologiju*, god. XIII., (1939.), br. 3. – 6., str.157. – 162.

⁸ „Društvene vijesti“ *Arhiv za kemiju i tehnologiju*, god. XIII., (1939.), br. 3. – 6., str.162. – 168.

⁹ „Glavna godišnja skupština Hrvatskog kemijskog društva, *Arhiv za kemiju*, God. XVIII. (1946.), str. 123. – 127.

U članku „Glavna godišnja skupština Hrvatskog kemijskog društva za godinu 1952.“, navedeno je da se ta skupština održala 26. ožujka 1952.¹⁰ Za primijetiti je, da je to bila prva godišnja skupština HKD-a, nakon smrti dr. ing. N. Pšenice, za vrijeme čijeg predsjednikovanja je tom društvu promijenjeno ime JHD-a u HKD, te koji je bio najzaslužniji za velebni uspjeh Ružičkine proslave dobitka Nobelove nagrade u Zagrebu, od 15. do 20. ožujka 1940., a da ni jednom riječi nije spomenut, niti da mu je održana počast minutom šutnje?!

ULOGA DR. ING. NIKOLE PŠENICE U ORGANIZACIJI RUŽIČKINE PROSLAVE DOBITKA NOBELOVE NAGRADE U ZAGREBU, 15. – 20. OŽUJKA 1940.

Nikola Pšenica je napisao članak pod naslovom „Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940.“,¹¹ prema kojem proizlazi da je tadašnji predsjednik Hrvatskog kemijskog društva u Zagrebu, dr. ing. Nikola Pšenica uputio 30. studenog 1939. dr. Ružički, u pisanom obliku, čestitke na dobivanju Nobelove nagrade. Ujedno je, po spoznaji da su, radi započetog rata otpale svečanosti podjeljivanja Nobelove nagrade u Stockholmu, predložio dr. Ružički, da u predviđenom roku od 6 mjeseci održi svoje Nobelovo predavanje u Zagrebu i da se na taj način jedan dio propisane stokholmske svečanosti održi u Zagrebu. Dr. Ružička mu je odgovorio 5. prosinca 1939., prihvaćajući u načelu poziv da održi Nobelovo predavanje u Zagrebu, ali je izrazio želju, da održi skupno predavanje za sve znanstvene i stručne ustanove u Zagrebu, jer da je i s jedne druge strane dobio sličan prijedlog. Pšenica je odmah pristupio pripremnim radovima. Kao temelj svega inicirao je, što je i s oduševljenjem prihvaćeno, imenovanje »Odbora znanstvenih i stručnih ustanova i društava za doček i boravak Dra Lavoslava Ružičke u Zagrebu«, u sastavu: **Dr. Ing. Nikola Pšenica**, predsjednik HKD-a; **predsjednik; Dr. Albert Bazala**, predsjednik JAZU-a; **Dr. Andrija Živković**, sveučilišni profesor i rektor; **Dr. Slavko Babić**, odjelni savjetnik i tajnik bana dr. Ive Šubašića; **Dr. Mato Starčević**, povjerenik za grad Zagreb; **Dr. Vladimir Čepulić**, predsjednik Zbora hrvatskih liječnika; **Dr. Stjepan Škreb**, predsjednik Hrvatskog prirodoslovnog društva; **Mr. Josip Taborski**, predsjednik Hrvatskog farmaceutskog društva; **Ing. Radoslav Lorković**, predsjednik Kluba inženjera kemije; **Dr. Branimir Sokolić**, predsjednik Hrvatskog novinarskog društva; **Dr. Stanko Hondl**, potpredsjednik JAZU-a; **Mr. Krešimir Fibić**, potpredsjednik Hrvatskog ljekarničkog društva; **Izidor Škorjač**, odjelni predstojnik za prosvjetu; **Dr. Ing. Hrvoje Iveković**, tajnik Hrvatskog kemijskog društva; **Dr. Zvonimir Vinković**, tajnik radničke komore; **Dr. ing. Franjo Hanaman**, glavni urednik *Arhiva za kemiju i tehnologiju*; **Dr. Vladimir Varićak**, sveučilišni profesor; **Dr. Boris Zarnik**, sveučilišni profesor.¹²

Uočava se da je dr. Pšenica okupio u taj Odbor zaista reprezentativne članove iz političkog, znanstvenog, stručnog i općedruštvenog miljea tadašnjeg Zagreba, glavnog grada Banovine Hrvatske. No, trebalo se zdušno prihvatiti posla, što je Pšenica i učinio, a o tome svjedoče i brojni novinski članci i vijesti. Uostalom, u svom Odboru imao je kao člana dr. Branimira Sokolića, predsjednika Hrvatskog novinarskog društva, što se pokazalo izvrsnim potezom, jer su, uz

¹⁰ „Glavna godišnja skupština Hrvatskog kemijskog društva za godinu 1952.“, *Arhiv za kemiju*, God. XXIV. (1952.), str. 11. – 19.

¹¹ Nikola PŠENICA - Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940., *Kemijski vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)*, God. XV i XVI. (1941.-42.), str. 92. – 126.

¹² Nikola PŠENICA - Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940., str. 100. – 101.

očekivane članke u stručnim časopisima, objavljeni i u različitim novinskim listovima, brojni članci o prvom hrvatskom nobelovcu, a napose o svečanostima održanim u Zagrebu od 15. – 20. ožujka 1940. Naime, u razdoblju od studenoga 1939. do svibnja 1940., na prostorima tadašnje Kraljevine Jugoslavije, što se do sada uspjelo pronaći, objavljeno je na tu temu ukupno 87 članaka, većeg ili manjeg opsega, što je zaista za to doba impozantan broj i nevjerojatan uspjeh popularizacije, inače medijski često manje zanimljivih znanstvenika i znanosti kojom se bave.

Tako je Mladen Deželić, odmah po saznanju da je dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu za kemiju, priredio i objavio u *Arhivu za kemiju i tehnologiju*, članak pod naslovom „Prof. L. Ružička i njegov rad“.¹³ U istom časopisu, koji je u vrijeme NDH promijenio ime u *Kemijski vjesnik*, objavio je i N. Pšenica svoj već spomenuti članak. U *Liječničkom vjesniku* objavljena su tri članka, od kojih su dva nepotpisana. Pri tome je pogrešno navedeno da je Ružičkino ime Ladislav.¹⁴ U časopisu *Ars therapeutica*, objavljeno je šest članaka.¹⁵ U časopisu *Inženjer*, glasilu Saveza inženjerskih društava Kraljevine Jugoslavije, objavljene su informacije o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940., u dva članka.¹⁶

U *Nastavnom vjesniku* objavljen je jedan članak, autora Mladena Deželića, pod naslovom „Prof. Lavoslav Ružička – Prvi Hrvat, koji je dobio Nobelovu nagradu“. Deželić navodi u članku podatke iz životopisa prof. Ružičke, pri čemu je naveo da je biografske podatke dobio od prof. L. Ružičke i njegove gospođe Ane, a djelomično su prikupljeni od dr. ing. Nikole Pšenice, predsjednika Hrvatskog (kemijskog) društva, koji je organizirao s velikim uspjehom doček i boravak prof. Ružičke u Zagrebu.¹⁷ Časopis *Hrvatska revija*, kojeg izdaje Matica Hrvatska, objavio je vijest o dodjeli Nobelove nagrade prof. Ružički, pod naslovom „Podjela Nobelove nagrade za kemiju“. Pri tome je pogrešno naveo da je Ružičkino ime Ladislav.¹⁸ Autor potpisan s Pg¹⁹ napisao je članak pod naslovom „Profesor Lavoslav Ružička“ u *Savremeniku*, kojeg je izdavalo Društvo hrvatskih književnika.²⁰ Prema broju objavljenih članaka i vijesti, najplodonosnije bile su *Novosti*, zagrebački dnevni list, koje su objavile ukupno 17 članaka.²¹

¹³ Mladen DEŽELIĆ - Prof. L. Ružička i njegov rad, *Arhiv za kemiju i tehnologiju*, God. XIII. (1939.), br. 3-6, str. 73. – 97.

¹⁴ ** Predavanje g. prof. Ladislava (Očiti tipfeler, op. a.) Ružičke u Zagrebu, *Liječnički vjesnik*, God. LXII. (1940.), br. 1., str. 51.; ** Proslava prof. dra Lavoslava Ružičke prvog Hrvata dobitnika nobelove nagrade, *Liječnički vjesnik*, God. LXII. (1940.), br. 4., str. 236. – 237.; ** Lavoslav RUŽIČKA – Od dalmatinskog buhača do seksualnih hormona, *Liječnički vjesnik*, God. LXII. (1940.), br. 7., str. 329. – 335.

¹⁵ ** UREDNIŠTVO – „Prigodom predavanja Nobel-laureata gosp. prof. Dra L. Ružičke“, *Ars therapeutica*, god. XIII, (1940.), br. 1-2., str. 1.; ** „Prof. Dr. Lavoslav Ružička“, *Ars therapeutica* XIII, (1940.), 1-2., str. 2. -3.; ** P. J. JURISIĆ - Od A. A. Berthold-a do sinteze spolnih hormona – Povodom predavanja Nobellaureata prof. dra L. Ružičke, *Ars therapeutica* XIII, (1940.), 1-2., str. 4. – 9.; ** Stanka ŠPLAIT – „Svečana razdioba Nobelovih nagrada“, *Ars therapeutica* XIII, (1940.), 1-2., str. 28. – 31.; ** „Nosioci Nobelove nagrade“, *Ars therapeutica* XIII, (1940.), 1-2., str. 31. – 34.; ** „Slaveni Nobelovci“, *Ars therapeutica* XIII, (1940.), 1-2., str. 34.– 40.

¹⁶ „Društvene vijesti: Društvo inženjera u Zagrebu“, *Inženjer*, God. I., (1940.), br. 1 – 2, str. 7. – 8.; ** „62. Glavna godišnja skupština sekcije Zagreb UJIA, 14. travnja 1940. god. (2. Izbor dr. ing. Lavoslava Ružičke za začasnog člana)“, *Inženjer*, God. I., (1940.), br. 3 – 4, str. 19.

¹⁷ Mladen DEŽELIĆ – Prof. Lavoslav Ružička – Prvi Hrvat, koji je dobio Nobelovu nagradu, *Nastavni vjesnik*, God. XLVIII. (1939 – 1940), br. 6., str. 395. – 407.

¹⁸ Podjela Nobelove nagrade za kemiju, *Hrvatska revija*, God. XIII. (MCMXL), br. 3., str. 161.

¹⁹ Za pretpostaviti je da je to dr. Vladimir Prelog.

²⁰ Pg - Profesor Lavoslav Ružička, *Savremenik*, God. XXVIII., (1940.), br. 6., str. 184.

²¹ ** Goleme stručne zasluge i priznanja Nobelovom nagradjeniku Prof. dr. Ing. Lavoslavu Ružički iz Vukovara – Predavanje dra M. Deželića u Pučkom sveučilištu u Zagrebu, *Novosti*, god. XXXIII., br. 348, 17. XII. 1939., str. 15.; ** ENES (Niko Smolčić) - Prvi Hrvat odlikovan Nobelovom nagradom Dr. Ružička održat će na našem jeziku u Zagrebu predavanje, koje je trebao održati na otkazanoj svečanoj sjednici u Stockholmu, *Novosti*, god. XXXIV., br. 44, 14. II. 1940., str. 12.;

Uvodno izlaganje / Open lecture

U članku pod naslovom: „Sav kulturni Zagreb s ushićenjem prima u svoju sredinu svog slavnog zemljaka Hrvata, naučenjaka prof. Dra Lavoslava Ružičku. Kakve su sve počasti dosad podijeljene dobitniku Nobelove nagrade“, Enes (Niko Smolčić) objavio je pored niza informacija, koje mu je priredio dr. ing. N. Pšenica, i njegovu fotografiju, Slika 1, ispod koje je objavio da je on kao predsjednik HKD-a izvršio i najveći dio priprema za dolazak i boravak dr. Ružičke u Zagrebu. Nadalje, Smolčić navodi da su *Novosti* mnogo toga već dosada iznijeli o Ružički u objavljenim člancima, ali radi još bolje upotpunjenosti, obratili su se na predsjednika HKD-a dr. ing. N. Pšenicu za daljnje informacije. Time je posvjedočio da su glavne informacije crpili upravo od dr. ing. N. Pšenice.

Dr. ing. Nikola Pšenica, predsjednik Hrvatskog kemijskog društva u Zagrebu, koji je izvršio najveći dio priprema

Članak koji nosi naslov „Prvi naš nosilac Nobelove nagrade prof. Lavoslav Ružička u Zagrebu“, sadrži fotografiju Ružičke iz njegovog laboratorija s njegovom posvetom, kao i fotografije s Ružičkinog dolaska u Zagreb i njegovog susreta s hrvatskim banom dr. Ivanom Šubašićem (Slika. 2). Članak Vladimira Majera – „Kakav je učenjak Dr. Ružička izvan laboratorija - Nobelov laureat govori za „Novosti“ o svom djetinjstvu i školovanju u hrvatskoj, o događajima u vezi s podjelom Nobelove nagrade, o djelovanju seksualnih hormona itd.“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 2. – 3., opisuje doček Ružičke, na zagrebačkom glavnom kolodvoru.

Slika 1. Dr. ing Nikola Pšenica, u Zagrebu 1940.

** „Zaklada od 100 hiljada dinara zagrebačkom sveučilištu dar je gdje Marije Najpar iz Vukovara“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 74, 15. III. 1940., str. 5.; ** ENES (Niko Smolčić) – „Sav kulturni Zagreb s ushićenjem prima u svoju sredinu svog slavnog zemljaka Hrvata, naučenjaka prof. Dra Lavoslava Ružičku. Kakve su sve počasti dosad podijeljene dobitniku Nobelove nagrade“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 75, 16. III. 1940., str. 9.; ** ENES (Niko Smolčić) - „Od dalmatinskog buhača do seksualnih hormona“, predavanje Nobelovog laureata Lavoslava Ružičke biti će najveća znanstveno-kulturna priredba do sada u Zagrebu. Uvaženi učenjak, osnivač hrvatskog kemijskog društva, stiže u petak na večer. Vanredne počasti i priznanja jednom velikom čovjeku“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 74, 15. III. 1940., 15.; ** Profesor dr. Ružička stigao je u Jugoslaviju - izjava našeg slavnog zemljaka „Novostima“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 75, 16. III. 1940., str. 9. – 10.; ** Prvi naš nosilac Nobelove nagrade prof. Lavoslav Ružička u Zagrebu, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 1.; Vladimir MAJER – „Kakav je učenjak Dr. Ružička izvan laboratorija - Nobelov laureat govori za „Novosti“ o svom djetinjstvu i školovanju u hrvatskoj, o događajima u vezi s podjelom Nobelove nagrade, o djelovanju seksualnih hormona itd.“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 2.–3.; ** F. M. FUIS – „Čovjek, koji je dobio Nobelovu nagradu: Kako je američka štampa proglasila profesora Ružičku tvorcem "vječnog života" - »onaj, koji može pretvoriti „nju“ u „njega“« - razgovor sa velikim naučenjakom, čija je najveća ljubav - rad, najizrazitija vrlina - skromnost, a najmiliji - mir...“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 3. – 4.; ** „Večera u čast g. prof. dra Lavoslava Ružičke“, *Novosti*, god. XXXIV., broj 76, nedjelja, 17. marta 1940., str. 4.; ** V – „Kulturna manifestacija visokog stila - Predavanje profesora Ružičke: „Drago mi je što ovdje mogu da održim predavanje na svom materinjem jeziku“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 4.; ** V – „*Doctor honoris causa* dr. Lavoslava Ružička istakao je prilikom svečane promocije vjeru da će naša znanost dati još više lijepih plodova sada, kad su se sve snage hrvatskog naroda ujedinile“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 77, 18. III. 1940., str. 5. – 6.; ** ENES (Niko Smolčić) – „Na večeri gradskog povjerenika profesor dr. Ružička je iskazao svu svoju radost i zahvalnost zemljacima“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 77, 18. III. 1940., str. 6. – 7.; ** V. – „Profesor Dr. Ružička razgledava zagrebačke kulturne ustanove - Tekst diplome grada Vukovara i počast društva inženjera“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 78, 19. III. 1940., str. 9.; ** IS. – „Profesor Ružička među svojim školskim drugovima“, *Novosti*, god. XXXIV., broj 78, 19. III. 1940., str. 9.; ** V – „Laskava izjava prof. Ružičke o hrvatskoj nauci – Nobelov laureat oprostio se od Zagreba i njegovih političkih i kulturnih predstavnika“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 80, 21. III. 1940., str. 9.; ** EN. – „Dirljiv rastanak s prof. Ružičkom na odlasku iz Zagreba“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 80, 21. III. 1940., str. 9.; ** V – „Kulturna manifestacija visokog stila - Predavanje profesora Ružičke: "Drago mi je što ovdje mogu da održim predavanje na svom materinjem jeziku“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 4.

Navedeno je da je prvi prišao dr. Ružički predsjednik HKD-a dr. ing. N. Pšenica, pa su ga onda pozdravili i svi ostali koji su ga dočekali. Nakon toga dr. Ružička je izrekao kratku zahvalu i odmah se upustio u razgovor s kolegama, dio kojeg su prenijele *Novosti*:

„- A Pšenica, Pšenica, znam Vas! - rekao je živo - Vaš mi je otac pravio najbolja odijela. A mome je ocu uvijek pričao: »Ružička, ne pij toliko!« Zar ne!

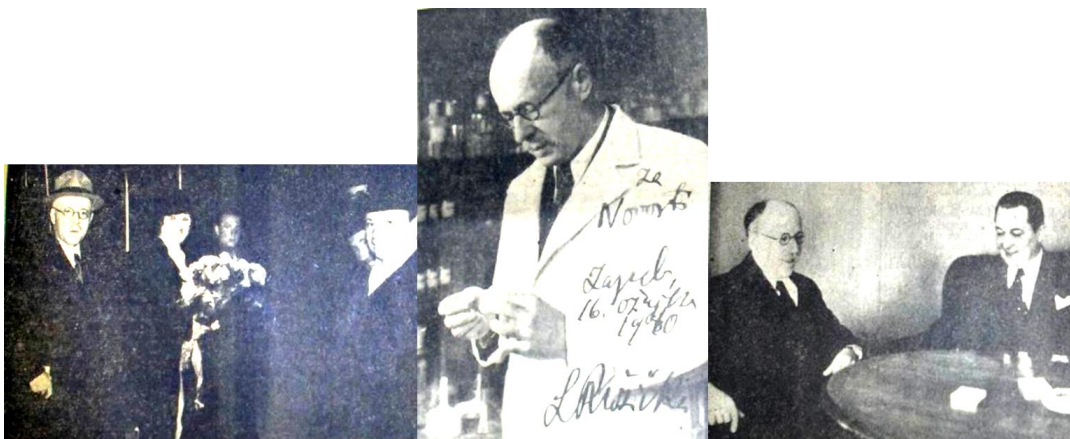
- Tako je bilo! - veselo će dr. Pšenica.

- A ti si bio - obraća se dr. Ružička rektoru dr. Živkoviću - »musterschüller«! Dobro izgledaš. Sjećáš li se, kako je bilo u gimnaziji?

S bolom u srcu i lakim uzdahom, dr. Ružička je na kraju okružio očima cijelom dvoranom i rekao:

- Da, davno je to bilo! A mnogi od onih za koje sam pročitao da će me dočekati, mrtvi su...“

Očito je da su se Ružička i Pšenica dobro poznavali još iz ranog djetinjstva iz Vukovara. Na kraju članka navedeno je da je u Zagrebu tada još živio sveučilišni profesor zoologije dr. Krunoslav Babić, koji je predavao kemiju u gimnaziji u Osijeku, kada ju je pohađao i Ružička, te je u svom profesorskom notesu, od kojih 35 godina prije 1940., pronašao i Ružičkine ocjene i konstatirao je da mu je *dijelio samo izvrsne ocjene iz kemije i tako dao temeljnu naobrazbu budućem Nobelovom laureatu.*

Prof. Ružička na zagrebačkom kolodvoru. Prof. Ružička u laboratoriju Ružička i ban dr. Ivo Šubašić

Slika 2. Fotografije dr. Ružičke objavljene u *Novostima*.

U članku: V – „Kulturna manifestacija visokog stila - Predavanje profesora Ružičke: "Drago mi je što ovdje mogu da održim predavanje na svom materinjem jeziku"“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 76, 17. III. 1940., str. 4., dan je sažeti opis sadržaja Ružičkinog predavanja. Članak je zaključen sljedećim tekstom: „Poslije predavanja dra Ružičke, koje je bilo saslušano sa najvećom pažnjom i pozdravljeno pljeskom, pristupilo se predavanju diploma. U ime Hrvatskog kemijskog društva predao je dru Ružički predsjednik dr. ing. Pšenica uz topli govor, prekrasnu diplomu počasnog člana. Diplomom je izradila umjetnica Zdenka Sertić, a ukrasila ju je narodnim motivima vukovarskog, dakle rodnog kraja dra Ružičke. U ime Hrvatskog liječničkog zbora predao je dru

Uvodno izlaganje / Open lecture

Ružički diplomu počasnog člana predsjednik prof. dr. Vladimir Čepulić uz srdačan kratki govor. Diplomu je na pergameni izradila umjetnica Anka Martinić i uvezala je u kožu. Diploma je ukrašena hrvatskom narodnom ornamentikom (pleterom) i hrvatskim grbom te je vrlo lijepo izradjena. U ime Hrvatskog ljekarničkog društva, predao je dru Ružički diplomu počasnog člana g. Vojko Arko. Diplomu je umjetnički izradila gdja Olga Höker, ukrašivši je narodnim ornamentima i alkemijskim znakovima kao i znakom ljekarnika, a providjena je i hrvatskom trobojkom. Vrlo lijepe diplome počasnog člana predana su dru Ručiki i u ime Društva inženjera, te u ime zagrebačkog društva Srijemaca. Zatim je dr. Ružička dobio lijepu spomenicu u formi albuma od osamnaest vukovarskih društava. Ukrasio ju je umjetnik g. Ljudevit Fadljević. U kožnatom su albumu potpisi i žigovi svih vukovarskih društava, a zatim slike rodne kuće dra Ružičke u Novom Vukovaru i slike važnijih ulica i zgrada vukovarskih. Povjerenik grada Vukovara dr. Ante Topalović predao je dru Ružički diplomu počasnog građanina grada Vukovara. Umjetnički je tu diplomu izradio g. Fadljević. Nakon dugog vremena, u ovoj se ispravi po prvi puta ponovno daje i grb grada Vukovara. Dr. Ružička, očito ganut, zahvalio se na velikim počastima, kojima je bio obasipan, a ugledni auditorij pozdravljao je čitanje diploma i govore oduševljenim pljeskom i poklicima. Ovu krasnu svečanost završio je govorom dr. Bazala.“

Člankom „Doctor honoris causa dr. Lavoslav Ružička istakao je prilikom svečane promocije vjeru da će naša znanost dati još više lijepih plodova sada, kad su se sve snage hrvatskog naroda ujedinile“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 77, 18. III. 1940., str. 5. – 6., obuhvaćene su i fotografije sa znamenitog Ružičkinog predavanja, održanog 16. ožujka 1940. (jedna je prikazana na Slici 3).

Slika 3. Ružičkino predavanje „Od dalmatinskog buhača do seksualnih hormona“, u Zagrebu, 16. ožujka 1940.

U članku: ENES (Niko Smolčić) – „Na večeri gradskog povjerenika profesor dr. Ružička je iskazao svu svoju radost i zahvalnost zemljacima“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 77, 18. III. 1940., str. 6. – 7., po završetku pozdravnih govora, piše novinar, da je ustao sveučilišni prof. dr. Čepulić, koji je među ostalim rekao „da je zasluga pretsjednika Hrvatskog kemijskog društva dra ing. Nikole Pšenice što je sva naša znanstvena i stručna društva povezao s našim velikim zemljakom, provevši na uzoran način organizaciju svih priredbi.“

Dodao je dr. Čepulić da je dr. ing. N. Pšenica kroz tri mjeseca neumorno radio, pa mu je zahvalio u ime čitavog Odbora jer je organizacija tako lijepo uspjela. U članku: V. – „Profesor Dr. Ružička razgledava zagrebačke kulturne ustanove – Tekst diplome grada Vukovara i počast društva inženjera“, *Novosti*, god. XXXIV., br. 78, 19. III. 1940., str. 9., novinar je prenio Ružičkino žaljenje što neće moći posjetiti Vukovar, svoje rodno mjesto, koje ga je izabralo počasnim građaninom i uručilo mu diplomu, o čijoj se izvedbi vrlo pohvalno izrazio.

Članak pod naslovom „Laskava izjava prof. Ružičke o hrvatskoj nauci – Nobelov laureat oprostio se od Zagreba i njegovih političkih i kulturnih predstavnika“, donosi izvještaj s konferencije za medije, koju je Ružička sazvao 19. siječnja 1940., navečer, da se zahvali svima koji su doprinijeli njegovom uspješnom posjetu i boravku u Zagrebu. Između ostaloga Ružička je tada rekao: „Prije svoga odlaska želim da se zahvalim Odboru, koji me je ljubazno pozvao u Zagreb i koji mi je boravak ovdje učinio toliko ugodnim. Gosp. predsjednik Hrvatskog kemijskog društva dr. Pšenica, koji mi i kao kemičar i kao Vukovarac stoji osobito blizu, toliko je svoga skupocjenoga vremena žrtvovao, da mu se ne mogu dosta zahvaliti. Vukovarci i Srijemci, i oni od kuće i oni iz Zagreba iznenadili su me tolikim srdačnim iznenađenjima, da ne moram žaliti, što sam rođen u Vukovaru. ...“ Autor članka je naglasio da je, predsjednik HKD-a dr. ing. N. Pšenica, koji je bio nazočan na razgovoru Ružičke s novinarima, spomenuo na koncu izjave dra Ružičke, da je doček kao i boravak dra Ružičke u Zagrebu bio najveća kulturna manifestacija, koju je Hrvatska dotad doživjela, te da su za to, među ostalim uvelike zaslužni i zagrebački novinari. Navedenom razgovoru Ružičke s novinarima, pored dr. ing. N. Pšenice, bili su nazočni i još neki ugledni Vukovarci, kao dr. Nikola Andrić i dr. Tićak, vlasnik kuće u Vukovaru u kojoj se dr. Ružička rodio, te je izvjestio Ružičku, da je sve na toj kući ostalo netaknuto, kako je i prije bilo i da Vukovarci jednom željno očekuju Ružičkin posjet Vukovaru i rodnoj kući.

Zagrebački *Jutarnji list* objavio je ukupno 9 članaka vezanih za Ružičkino dobivanje Nobelove nagrade, te njegov dolazak u Zagreb, održavanje predavanja i proslavu dobitka te nagrade.²² U članku „Telefonski intervju s dobitnikom Nobelove nagrade Hrvatom Drom Lavoslavom Ružičkom: G. Dr. Ružička održat će u Zagrebu predavanje, koje je morao održati na

²² ** „Hrvat Dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu: Dr. Lavoslav Ružička je rodom iz Vukovara, a profesor je na tehničkoj u Zürichu – Još su dva Nijemca dobila nagradu. – Znanstveni rad našeg zemljaka dra Lavoslava Ružičke“, *Jutarnji List*, 11. XI. 1939., str. 11.; ** „Telefonski intervju s dobitnikom Nobelove nagrade Hrvatom Drom Lavoslavom Ružičkom: G. Dr. Ružička održat će u Zagrebu predavanje, koje je morao održati na svečanostima u Stockholmu. – Posljednje pripreme posebnog odbora za doček i boravak Dra Ružičke“, *Jutarnji List*, 10. II. 1940., str. 11.; ** „Osnovana je nova sveučilišna zaklada za najbolje hrvatske studente - Povodom svečane promocije g. Dra Ružičke darovala je gđja Najpar 100.000 dinara kao zakladu Šandora i Marije Najpar“, *Jutarnji list*, 14. III. 1940., str. 17.; ** „Prvi Hrvat dobitnik Nobelove nagrade Dr. Lavoslav Ružička dolazi danas u petak u Zagreb – Izvanredan interes za predavanje. – Program boravka“, *Jutarnji list*, 15. II. 1940., 10.; ** „Pred dvije hiljade ljudi održao je danas predavanje prvi Hrvat koji je dobio Nobelovu nagradu – Predavanje je Dra Lavoslava Ružičke u dvorani Radničke komore bilo saslušano s velikim zanimanjem i popraćeno srdačnim odobravanjem. – Dr. Lavoslav Ružička je govorio lijepim hrvatskim jezikom. – Tko je sve prisustvovao predavanju. – Program boravka dra Ružičke u Zagrebu“, *Jutarnji list*, 17. III. 1940., str. 9.; ** „Prof. Dr. Ružička na svečan je način promoviran za počasnog doktora zagrebačkog medicinskog fakulteta – Svečanoj promociji prisustvovali su ban g. Dr. Šubašić i hrvatski metropolita preuzv. Dr. Stepinac. – Značajni govori rektora g. dra Živkovića, dekana medicinskog fakulteta g. dra Botteri-a i g. dra Ružičke. – Današnje priredbe u počast g. dra Ružičke“, *Jutarnji list* 18. III. 1940., str. 6.; ** „Dr. L. Ružička u Strossmayerovoj galeriji i Arheološkom muzeju – Dr. L. Ružička s velikim je interesom razgledavao hrvatske znanstvene ustanove“, *Jutarnji list* 19. III. 1940., str. 11.; ** „Dr. Lavoslav Ružička je ushićen dočekom i boravkom u Zagrebu“, *Jutarnji list* 20. III. 1940., str. 9.; ** „Jutros je Dr. L. Ružička oputovao iz Zagreba – Dr. Lavoslav Ružička: »Iz dana u dan sve mi je teže naći zgodan odgovor na pitanje, da li se osjećam Hrvatom ili Švicarcem« - Oproštajni razgovor Dra Lavoslava Ružičke sa suradnikom »Jutarnjeg lista«, *Jutarnji list* 21. III. 1940., str. 12.

svečanostima u Stockholmu. – Posljednje pripreme posebnog odbora za doček i boravak Dra Ružičke“, *Jutarnji List*, 10. II. 1940., str. 11., navedeno je da su niz podataka dobili uglavnom od dr. ing. N. Pšenice, kojeg su kao predsjednika HKD-a posjetili i za kojeg su konstatalirali da kao Vukovarc vrši sve pripreme zajedno s posebnim odborom za doček i boravak dr. Ružičke u Zagrebu. Člankom „Jutros je Dr. L. Ružička otputovao iz Zagreba – Dr. Lavoslav Ružička: »Iz dana u dan sve mi je teže naći zgodan odgovor na pitanje, da li se osjećam Hrvatom ili Švicarcem« - Oproštajni razgovor Dra Lavoslava Ružičke sa suradnikom »Jutarnjeg lista«, *Jutarnji list* 21. III. 1940., str. 12., navedeno je da je Ružička zahvalio svima, a posebno dr. ing. N. Pšenici. Opisao je novinar i zahvalu dr. ing. N. Pšenice svim zagrebačkim novinarima, što su pridonijeli da je ta kulturno-nacionalna proslava, "najveća otkako Zagreb postoji", u potpunosti uspjela, te da su Vukovarci zajedno s Ružičkom otišli s njim na intimnu oproštajnu večeru.

Na već spomenutu temu vukovarski *Srijemski Hrvat*, objavio je ukupno 8 članaka.²³ U članku „Hrvatski Vukovar Zagrebu i Hrvatskoj – Povodom današnjih i sutrašnjih svečanosti i predavanja prvog Hrvata dobitnika Nobelove nagrade Vukovarca g. dra Ružičke u Zagrebu“, *Srijemski Hrvat*, God. II., 16. III. 1940., br. 12., str. 1., s ponosom je autor članka istaknuo, da svečanosti u Zagrebu vezane za nobelovca Ružičku organizira HKD, *kojemu opet stoji na čelu kao predsjednik naš Vukovarc g. dr. Pšenica*. Popisao je sve ugledne Vukovarce, koji su otputovali iz Vukovara u Zagreb i, među ostalim ponijeli Ružički povelju počasnog građanina grada Vukovara, i spomenicu s krasnim albumom fotografija iz Vukovara koju će predati „Zajednice vukovarskih hrvatskih kulturnih i narodnih društava“, a koju je umjetnički izradio Lujo Fadljević. Člankom koji nosi naslov „Vukovarski dani u Zagrebu (uz proslavu Dra Lavoslava Ružičke)“, dr. N. Andrić je naglasio da *u novijoj povijesti hrvatskoga naroda nije se još nikada ime i značenje jednog pokrajinskog grada tako iznenada i tako moćno usjeklo širom domovine u dušu svih pravih rodoljuba, kao ime Vukovara prigodom Ružičkine proslave u Zagrebu*. Istakao je dr. Andrić, da je dobrotvorka Vukovarka Marija ud. Najpar, doživjela nesvakidašnju počast, jer je rektor Hrvatskog sveučilišta u svom nadahnutom govoru u prigodi svečanosti Ružičkine promocije u počasnog doktora ovog sveučilišta, ukazao na veliko značenje dara od 100.000 dinara, koje je gospođa Najpar poklonila Hrvatskom sveučilištu u obrazovne svrhe i time „*vidno, trajno i realno*“ povezala spomen na najviše odlikovanje Vukovarca Ružičke i njegovu doktorsku vezu s Hrvatskim sveučilištem. Nakon takvih rektorovih riječi *sva odlična publika – s banom i nadbiskupom na čelu – udarila je u zaglušan aplauz, za koji je prisutna dobrotvorka morala ustajanjem i naklonom zahvaliti*.

Tri članka objavljena u vukovarskom *Srijemskom Hrvat*u, pod nadnaslovom „Proslava prof. Lavoslava Ružičke u Vukovaru“, pokazuju da se „Zajednica vukovarskih hrvatskih kulturnih i narodnih društava“, iznimno angažirala, da dobije od hrvatskih uglednika i Ružičkinih kolega iz doba gimnazijskog školovanja, kao što su rektor Hrvatskog sveučilišta, dr. Andrija Živković i

²³ ** „Hrvatski Vukovar Zagrebu i Hrvatskoj – Povodom današnjih i sutrašnjih svečanosti i predavanja prvog Hrvata dobitnika Nobelove nagrade Vukovarca g. dra Ružičke u Zagrebu“, *Srijemski Hrvat*, God. II., 16. III. 1940., br. 12., str. 1.; ** Nikola ANDRIĆ – Vukovarski dani u Zagrebu (uz proslavu Dra Lavoslava Ružičke), *Srijemski Hrvat*, God. II., 23. III. 1940., br. 13., str. 3.; ** „Proslava prof. Lavoslava Ružičke u Vukovaru“, *Srijemski Hrvat*, God. II., 8. V. 1940., br. 21., str. 2.; ** Antun MILFAJT – Proslava prof. Lavoslava Ružičke u Vukovaru - Iz prvih dana kemijske karijere Lav. Ružičke, *Srijemski Hrvat*, br. 21., 8. V. 1940., str. 2.; ** Andrija ŽIVKOVIĆ – „Proslava prof. Lavoslava Ružičke u Vukovaru - Dr. Ružička – počasni doktor hrvatskog sveučilišta“, *Srijemski Hrvat*, br. 21., 8. V. 1940., str. 2.; ** „Proslava prof. Lavoslava Ružičke u Vukovaru - Ružičkin oproštaj s Hrvatskom“, *Srijemski Hrvat*, br. 21., 8. V. 1940., str. 2.; ** „Proslava dra Ružičke“, *Srijemski Hrvat*, br. 22., 25. V. 1940., str. 3.; ** „Razgovor s vukovarskim dobitnikom Nobelove nagrade prof. Ružičkom“, *Srijemski Hrvat*, br. 22., 25. V. 1940., str. 3.

svećenik-župnik Antun Milfajt, što više podataka iz Ružičkinog života, te da to objavi kao pripremu za organiziranje svečane akademije, na kojoj će se iznijeti djelovanje i rad prof. Ladislava²⁴ Ružičke, rođenog Vukovarca, koji je odlikovan najvišim odlikovanjem za zasluge u radu na naučnom polju 19. svibnja 1940. u Vukovaru. Autor je objavio i Ružičkinu fotografiju iz laboratorija, na kojoj se Ružička potpisao, kao Vukovarac s posvetom Srijemskom Hrvatu (Slika 4).

Slika 4. Ružičkina fotografija s posvetom Srijemskom Hrvatu

Članak pod naslovom „Proslava dra Ružičke“, informacija je o priredbi održanoj 19. svibnja 1940. u velikoj dvorani „Hrvatskog doma“ u Vukovaru, posvećenoj u čast prvog hrvatskog nobelovca, Vukovarca prof. dr. L. Ružičke. Navedeno je da je uvodno nazočne pozdravio predsjednik „Hrvatske čitaonice“ Mijo Kuhner, koji je kazao, da je hrvatski narod često dao velike priloge općoj svjetskoj kulturi, ali se o tome malo zna. Dodao je, da hrvatski narod, kroz svoje velikane duha dokazuje, da on nije neplodna grana na općem kulturnom stablu i da je sposoban makar i malobrojan, da velika djela stvori i nađe se uz bok najbrojnih i najkulturnijih naroda. Autor članka dalje navodi, da je iza Kuhnera govorio profesor Đuro Subotić. Njegovo izlaganje odnosilo se na značaj Ružičkinog rada i uspjeha na polju kemije, te je na popularan način i s velikim uspjehom, protumačio ono što je inače dosta teško razumjeti nestručnjaku. Treći govornik bio je dr. Emil Švagel, koji je po autoru teksta govorio o ulozi hormona u čovječjem tijelu. Na kraju, su svi predavači pobrali dugotrajan aplauz od posjetitelja koji su bili na visokoj intelektualnoj razini, a aplauzom je pozdravljeno i lijepo pismo, koje je pročitao Kuhner, a poslano je, s te priredbe, dr. Ružički. Ova priredba mogla bi se označiti prapocetkom današnjeg međunarodnog znanstveno-stručnog skupa „Ružičkini dani“!

²⁴ Ime Ladislav nije Ružičkino ime, pa je ovo najvjerojatnije tiskarska pogreška!

U vrijeme Ružičkine proslave u Zagrebu u Osijeku je izlazio *Hrvatski list*, koji je o toj tematici objavio ukupno 8 članaka.²⁵ Raduje se čitatelj *Hrvatskog lista*, R. H., u članku „Pisma iz građanstva: Povodom dolaska prof. Lavoslava Ružičke u domovinu“, *Hrvatski list*, God. XXI., br. 46 (6744), 16. II. 1940., str. 14. – 15., da je došlo vrijeme da se i kod nas zaslužni ljudi cijene i poštuju još za njihova života. Stoga konstatira da će se svi Hrvati veseliti, kada se u Zagrebu bude slavio dr. Ružička, te da će se veseliti Vukovar, *kada ga bude posjetio njegov sin, kojemu se slava širi u svim naučnim krugovima svijeta*. Dodaje da bi se trebao veseliti i Osijek, *ako i njega zapadne sreća, da među svojim zidovima pozdravi ovog velikana duha, koji je osim univerzitetskih nauka sve druge nauke – dakle pučku školu i svih osam razreda bivše naše klasične gimnazije – svršio u Osijeku*. Čitatelj u svom pismu izražava nadu da će Ružička doći i u Vukovar, ali i u Osijek, za koji kaže da bi trebao pripremiti *doličan doček ovom prodičenom osječkom đaku*. Predložio je, a vjeruje da je to u ime čitavog građanstva, napose u ime intelektualaca, *da gradska općina, kao nadzorna školska vlast službeno pozove profesora Ružičku u Osijek*. Još je čitatelj predložio, da bi banski povjerenik, kao vrhovni reprezentant gradske općine, mogao sastaviti jedan odbor, u koji bi trebali da uđu ravnatelji svih osječkih srednjih škola, ona gospoda profesori koji su Ružički bili nastavnici, predsjednici društava „Zajednica doma i škole“ i po jedan predstavnik glavnih osječkih kulturno-prosvjetnih ustanova. Isto tako je predložio čitatelj, da bi se moglo Ružičku zamoliti da po svom nahođenju održi jedno kratko predavanje, a vjeruje da bi se našlo vremena da se Ružička nađe na jednom domjenku sa svojim profesorima i školskim kolegama. Svoje pismo zaključio je čitatelj, riječima: „Smatram, da bi s naše strane bio neoprostiv i nepopravljiv propust, ako bi se propustila ova prilika, da se odade zaslužena počast ovakovom zaslužnom našem sinu.“ Prema sadržaju pisma, potpisani inicijalima R. H., vjerojatno je pripadnik osječkih intelektualaca, koji je bio nezadovoljan inertnošću osječkih gradskih vlasti, vezano za činjenicu da je dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu i da je najavio svoj dolazak u domovinu. Htio je svojim pismom potaknuti gradske vlasti da preuzmu inicijativu i pozovu Ružičku u Osijek, ali po svoj prilici nije u tome uspio. Naime, Ružička tada nije došao ni u Vukovar, ali su vukovarske vlasti i sve ustanove i udruge poduzele sve da odaju najviša priznanja Ružički u Zagrebu, kad već nije došao u Vukovar, dok od Osječana, po svoj prilici, nije bilo nikoga na svečanostima koje su se dogodile od 15. do 20. ožujka 1940.!

Hrvatski dnevnik, objavio je 5 značajnih, nepotpisanih članaka o boravku nobelovca Ružičke u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940.²⁶

²⁵ ** „Hrvat dobio Nobelovu nagradu: Dr. Lavoslav Ružička, rodом iz Vukovara, a osječki đak, dobio Nobelovu nagradu za kemiju“, *Hrvatski list*, God. XX., br. 335 (6650), 11. XI. 1939., str. 2.; ** „Ove godine ne će biti Nobelove svečanosti“, *Hrvatski list*, God. XX., br. 339 (6654), 15. XI. 1939., str. 10.; ** „Dobitnik Nobelove nagrade profesor Lavoslav Ružička priča o svojim mladenačkim uspomenaма, Osijeku i osječkim profesorima“, *Hrvatski list*, God. XX., br. 357 (6672), 3. XII. 1939., str. 11.; R. H. – Pisma iz građanstva: Povodom dolaska prof. Lavoslava Ružičke u domovinu, *Hrvatski list*, God. XXI., br. 46 (6744), 16. II. 1940., str. 14. – 15.; ** Novosti iz Vukovara: Priprema za doček dra Ružičke u Vukovaru, *Hrvatski list*, God. XXI., br. 54 (6752), 24. II. 1940., str. 6.; ** Novosti iz Vukovara: Sastanak "Zajednice hrvatskih društava", *Hrvatski list*, God. XXI., br. 55 (6753), 25. II. 1940., str. 22.; ** Novosti iz Vukovara: Izaslanici iz Vukovara na dočeku dra Ružičke u Zagrebu, *Hrvatski list*, God. XXI., br. 75 (6773), 16. III. 1940., str. 6.: Antun MILFAJT – Uspomene na prof. Ružičku: Povodom njegova odlikovanja Nobelovom nagradom i promoviranja na čast doktora hrvatskog sveučilišta, *Hrvatski list*, God. XXI., br. 76 (6774), 17. III. 1940., str. 7.

²⁶ ** „U Zagreb danas dolazi prvi Hrvat, koji je dobio Nobelovu nagradu: Svečanostima prigodom boravka dra Ružičke prisustvuje 1.600 osoba raznih znanstvenih i stručnih ustanova i društava – predavanje će se prenositi preko zagrebačke radiostanice za Ljubljanu i Beograd“, *Hrvatski dnevnik*, 16. ožujka 1940., str. 8.; ** „Poznata dobrotvorka iz Vukovara u Zagrebu“, *Hrvatski dnevnik*, 17. III. 1940.; ** „Predavanje prof. dra Ružičke: glavni grad Hrvatske srdačno

Autor članka „Predavanje prof. dra Ružičke: glavni grad Hrvatske srdačno primio glasovitog učenjaka Hrvata“, *Hrvatski dnevnik*, 17. ožujka 1940., str. 4., navodi da se po svršetku predavanja dra Ružičke dvoranom prolomio buran pljesak, a nakon toga su Ružički, u znak visokog poštovanja, predane diplome, koje su pripremila razna društva. Prvo je gradski povjerenik rodnog Ružičkinog grada Vukovara, dr. Topalović, predao diplomu s grbom grada Vukovara, koju je izradio Ljudevit Fadljević. Pri tome je dr. Topalović rekao: „Vašem odlikovanju "Nobelovom nagradom", od svih hrvatskih gradova, što je i razumljivo, najviše se veseli i raduje Vaš rodni grad Vukovar. Tim najvišim svjetskim odlikovanjem, koje ste Vi, do sada jedini Hrvat, postigli za Vaš znanstveni rad na polju kemije, počašćen je i proslavljen napose i Vaš rodni grad Vukovar. Stoga općina grada Vukovara odazivljući se jednodušnoj želji svoga hrvatskog građanstva, da Vam se bar donekle oduži i oda Vam zaslužena priznanja imenovala Vas je svojim počasnim građaninom. Ja kao banski povjerenik za općinu grada Vukovara, neobično sam sretan i smatram se neizmerno počašćenim tom nada sve ugodnom dužnošću, da Vas na ovoj svečanoj akademiji, u ime grada Vukovara pozdravim i najsrdačnije Vam čestitam, kako na odlikovanjima, kojima Vas danas počastiše stručne ustanove i društva hrvatske metropole našeg bijelog Zagreba, tako i na odlikovanju, kojim Vas je počastio Vaš rodni grad Vukovar. Predajući Vam ovu diplomu počasnog građanina, želim, da Vas ona i u tuđem svijetu uvijek živo podsjeća na Vaš rodni i nekad zavičajni grad Vukovar i da ga, kad Vam ovom prilikom to nažalost nije moguće uskoro počastite Vašim posjetom.“

Članak pod naslovom „Hrvatski učenjak, dobitnik Nobelove nagrade dr L. Ružička otputovao iz Zagreba i ponio u Švicarsku nezaboravne dojmove iz svoje domovine Hrvatske“, navodi da je Ružička izabrao Zagreb kao metropolu svoje domovine Hrvatske da održi u njemu predavanje, koje je dužan održati kao dobitnik Nobelove nagrade, što je bila velika čast za hrvatski narod, a Ružička je tim činom dokazao veliku ljubav prema domovini Hrvatskoj. Nadalje, autor članka navodi da je 19. ožujka 1940., navečer Ružička u hotelu „Esplanadi“ primio novinare i između ostaloga, rekao: „»Prije odlaska želim da se zahvalim Odboru, koji me je ljubazno pozvao u Zagreb i koji mi je boravak ovdje učinio veoma ugodnim. **Prof. dr. Pšenica, koji mi i kao kemičar i kao Vukovarčanin stoji osobito blizu, toliko je svog skupocjenog vremena žrtvovao, da mu se ne mogu dovoljno zahvaliti.** Vukovarčani i Srijemci, oni od kuće i iz Zagreba iznenadili su me tako srdačno, da ne moram žaliti, što sam rođen u Vukovaru. Hrvatsko sveučilište na čelu s rektorom drom Andrijom Živkovićem, mojim drugom, pružilo mi je priliku, da sam mogao doživjeti najsvečaniji akt svoje sveučilišne karijere. ... **Prof. dr. Pšenica, koji je bio prisutan razgovoru s novinarima spomenuo je na koncu izjave dra Ružičke, da je doček kao i boravak dra Ružičke u Zagrebu bio najveća kulturna manifestacija, koju je Hrvatska doživjela.**“

Beogradska *Politika* objavila je 6 članka o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940., čime je pokazala veliko zanimanje za ovaj događaj.²⁷

primio glasovitog učenjaka Hrvata“, *Hrvatski dnevnik*, 17. ožujka 1940., str. 4.; ** „Svečana promocija Hrvata-laureata Nobelove nagrade dra Ružičke na čast doktora medicine na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu – govori rektora dra A. Živkovića i laureata dra Ružičke“, *Hrvatski dnevnik*, 18. ožujka 1940., str. 2.; ** „Hrvatski učenjak, dobitnik Nobelove nagrade dr L. Ružička otputovao iz Zagreba i ponio u Švicarsku nezaboravne dojmove iz svoje domovine Hrvatske“, *Hrvatski dnevnik*, 21. ožujka 1940., str. 8.

²⁷ Dr. L. S. – „Iz medicine: Hemiski sastav i dejstvo polnih hormona tačno su ispitani (Zbog čega su naš zemljak profesor Ružička i nemački profesor Butenand dobili ovogodišnju Nobelovu nagradu za hemiju)“, *Politika*, God. XXXVI. (31. XII.

Uvodno izlaganje / Open lecture

Interesantno je primijetiti da dopisnik *Politike* iz Zagreba, Vasa Jakšić, Ružičku naziva *naš zemljak*, ne spominjući da je Hrvat, te da Ružička, unatoč trideset i četverogodišnjem izbjavanju, još uvijek dobro govori *naš jezik*, dakle neće da kaže da je to hrvatski jezik. U članku „Ovogodišnji nosilac Nobelove nagrade za hemiju, naš zemljak g. dr. Lavoslav Ružička, o svom životu i radu – Kako je g. dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu“, autor pojašnjava znanstveni opus dr. Ružičke i uz tekst je priložio i fotografiju dr. Ružičke s njegovom gospođom (Slika 5).

Slika 5. Dr. Ružička s gospođom Annom

Zagrebački *Obzor*, objavio je 5 članka o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940.²⁸ Zagrebačke novine *Večer*, objavile su tri članka o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940.²⁹ Đakovački list *Hrvatska obrana* objavio je 3 članka o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940.³⁰

1939.), br. 11346, str. 20.; ** „Nosilac ovogodišnje Nobelove nagrade naš zemljak g. dr. L. Ružička u Zagrebu“, *Politika*, God. XXXVII. (15. III. 1940.), br. 11418, str. 10.; ** „Ovogodišnji nosilac Nobelove nagrade za hemiju naš zemljak g. dr. L. Ružička doputovao je u Zagreb – Jučer posle podne on je održao predavanje o temi: "Od dalmatinskog buhača do seksualnih hormona", *Politika*, God. XXXVII. (17. III. 1940.), br. 11420, str. 19.; ** „Zagrebački univerzitet promovisao je jučer za počasnog doktora medicine nosioca Nobelove nagrade g. dr. Ružičku“, *Politika*, God. XXXVII. (18. III. 1940.), br. 11421, str. 8.; ** „G. dr. L. Ružička otputovao iz Zagreba“, *Politika*, God. XXXVII. (21. III. 1940.), br. 11424, str. 9.; Vasa JAKŠIĆ – Ovogodišnji nosilac Nobelove nagrade za hemiju, naš zemljak g. dr. Lavoslav Ružička, o svom životu i radu – Kako je g. dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu, *Politika*, God. XXXVII. (24. III. 1940.), br. 11427, str. 28. ** „Dobitnici Nobelove nagrade“, *Obzor*, 10. XI. 1939., str. 1.; ** „Dolazak Dra Lavoslava Ružičke u Zagreb“, *Obzor*, 14. III. 1940., str. 4.; ** „Prof. Dr. Ružička u Zagrebu“, *Obzor*, 16. III. 1940., str. 4.; ** „Promocija Prof. Dra Lavoslava Ružičke“, *Obzor*, 18. III. 1940., str. 4.; ** „Društvo inženjera u počast dru Ružičke“, *Obzor*, 18. III. 1940., str. 4.

²⁹ ** Dobitnik Nobelove nagrade dr. Ružička posjetio je bana hrvatske i dra Vladka Mačeka - Za današnje predavanje dobitnika Nobelove nagrade vlada ogroman interes - sutra će dr. Ružička biti promoviran na čast doktora medicine honoris causa, *Večer*, God. XXI, 16. ožujka 1940., str. 2.; ** „Večera starih drugova dr. Ružičke i njegovih profesora - jedno ugodno veče u »Esplanadu« u kojem su se našli na okupu svi školski drugovi g. dr. Ružičke i profesori - g. dr. Ružička vraća se sutra u Zürich“, *Večer*, God. XXI, 18. ožujka 1940., str. 2.; ** „Jutros je dr. Ružička otputovao iz Zagreba - »Hormoni koriste starim ljudima i nedovoljno razvijenoj mladeži«, rekao je prof. dr. Ružička - Boravak dra Ružičke u zagrebu učinio je, da bi mu teško bilo odgovoriti da li se osjeća Hrvatom ili Švicarom. - g. dr. Maček sastao se s g. drom Ružičkom na kolodvoru i zaželio mu sve dobro“, *Večer*, God. XXI, 20. ožujka 1940., str. 3.

³⁰ ** „Sitne vijesti iz inozemstva: Hrvatski učenjak dr. Lavoslav Ružička primio je nekidan u Zürichu Nobelovu nagradu za kemiju“, *Hrvatska obrana*, God. XXI. (21. I. 1940.), br. 3., str. 1.; ** „Dar hrv. sveučilištu“, *Hrvatska obrana*, God. XXI. (17. III. 1940.), br. 10., str. 1.; ** „Promocija dra Ružičke u Zagrebu“, *Hrvatska obrana*, God. XXI. (24. III. 1940.), br. 11., str. 9.

Splitski *Narodni list* objavio je 2 članka o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20 ožujka 1940.³¹ *Primorske novine*, izdavane na Sušaku, objavile su 2 članka o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20 ožujka 1940.^{32,33} Zagrebačka *Nedjelja* objavila je jedan članak o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20 ožujka 1940. Taj članak nosi naslov „Prvi Hrvat Nobelov laureat u Zagrebu“.³⁴ Autor teksta je napisao svoje misli, vezano za Ružičkin dobitak ove svjetski najprestižnije nagrade: „Prof. Ružička, učenjak svjetskoga glasa, je Hrvat, no da li svijet znade što je on zapravo i ne drži li ga svijet Švicarcem, što on doduše po državljanstvu jest, ali ne po narodnosti? Svoje predavanje držao je prof. Ružička na hrvatskom jeziku. I zar naši ljudi samo vani mogu dokazati da smo i mi Hrvati na visini drugih naroda?“ Uz konstataciju da je proslava dr. Ružičke u Zagrebu bila svečana, autor teksta dodaje da se zapazilo da on nije mason, *jer bi inače stvar ispala još daleko svečanije*. Napose se u članku pohvaljuje lijepa gesta Vukovarke Marije Najpar, koja je povodom te proslave, poklonila zagrebačkom sveučilištu 100.000 dinara, te se dodaje da bi se u njen primjer trebali ugledati i drugi imućniji Hrvati, jer je takvih dobrotvora jako malo. Pohvaljuje se i namjena te zaklade, koju je M. Najpar odredila za *redovite slušače hrvatskog sveučilišta, čestite Hrvate, za radnje koje bi promicale poznavanje hrvatskog jezika, hrvatske književnosti, povijesti i etnografije, i to uz uvijet, da se radnje ne kose s katoličkom vjerskim uvjerenjem hrvatskog naroda*.

Zagrebački list za mladež, *Smilje* objavilo je jedan članak o dodjeli Nobelove nagrade dr. Ružički i njegovom boravku u Zagrebu od 15. do 20 ožujka 1940. Rad nosi naslov „Hrvat dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu“, i izvješćuje da je nedavno dr. Ružička, kao prvi Hrvat, dobio Nobelovu nagradu za kemiju. Dodaje se da je dr. Ružička rodom iz Vukovara i da *živi u tuđem svijetu, u Švicarskoj*.³⁵

PROBLEM CENZURIRANJA ČLANKA DR. ING. NIKOLE PŠENICE

Kako je već navedeno, dr. ing. Nikola Pšenica je napisao članak pod naslovom „Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940.“,³⁶ koji mu je bio cenzuriran. Inače, na cenzuriranje navedenog članka N. Pšenice, ukazao je Gjuro Deželić u svom članku „Cenzurirani nobelovci - U kojim uvjetima se uređivao "Kemijски vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)", preteča današnjih časopisa "Croatica Chemica Acta" i "Kemija u industriji", u vrijeme II. svjetskog rata“.³⁷ On je u arhivskoj ostavštini svoga oca dr. Mladena Deželića (1900. - 1989.) pronašao sačuvane dokumente, koji pokazuju da je znanstveni časopis "Kemijски vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)", kojeg je glavni urednik bio dr. M. Deželić, a koji je od 1941. do

³¹ ** „Osječanin dr. Lavoslav Ružička dobio Nobelovu nagradu za kemiju“, *Narodni list* (Split), God. I., br. 3. 16. XI. 1939., str. 8.; ** „Pomanjkanje narodnog ponosa ...“, *Narodni list* (Split), God. I., br. 11., 21. III. 1940., str. 4.

³² „Hrvat dr. Lavoslav Ružička dobitnik Nobelove nagrade za kemiju“, *Primorske novine*, God. V. (11. XI. 1939.), br. 1325, str. 1.

³³ „Svečana promocija dr. Ružičke u Zagrebu“, *Primorske novine*, God. VI. (18. III. 1940.), br. 1430, str. 1.

³⁴ „Prvi Hrvat Nobelov laureat u Zagrebu“, *Nedjelja*, br. 12., (1940.), str. 7.

³⁵ „Hrvat dr. Ružička dobio Nobelovu nagradu“, *Smilje*, God. LXXIX. (I. 1940.), br. 5., str. 94.

³⁶ Nikola PŠENICA - Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940., *Kemijски vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)*, God. XV i XVI. (1941-42.), str. 92. – 126.

³⁷ Gjuro DEŽELIĆ - „Cenzurirani nobelovci - U kojim uvjetima se uređivao "Kemijски vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)", preteča današnjih časopisa "Croatica Chemica Acta" i "Kemija u industriji", u vrijeme II. svjetskog rata“, *KUI*, 54 (5) (2005.), str. 280. – 282.

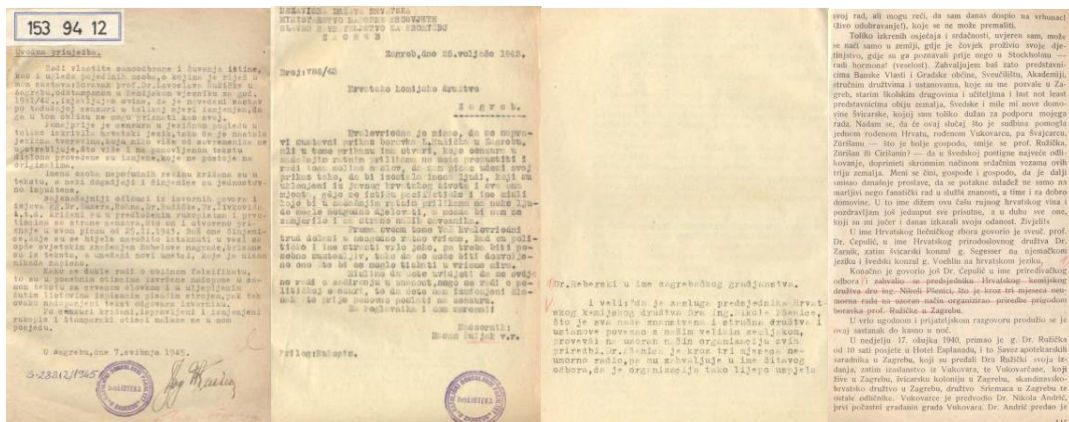
1943. izašao u dva sveska, godišta XV./XVI. (1941.-42.) i XVII. (1943.), potpao pod cenzorski nadzor. Navodi Gj. Deželić, da je dva dana nakon što je M. Deželić izabran za urednika, 22. rujna 1942., primio pismo Nikole Pšenice s priloženim rukopisom "Dr. Lavoslav Ružička, boravak velikog učenjaka u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940.", a u popratnom pismu je rekao da je korekturu sloga spreman obaviti, ali da izjavljuje, da nikako ne pristaje na kakav god stilistički ili jezični ispravak u tekstu ili kakovo god smanjenje ili nadopunu. Konstatirao je Gj. Deželić: „Taj je članak bio tim više značajan, jer je dr. Pšenica, rođeni Vukovarac kao i Ružička, tada na dužnosti predsjednika HKD, bio osobito zaslužan za ostvarenje ove značajne općehrvatske manifestacije koja je pobudila golem interes javnosti i koja je mobilizirala sve najznačajnije hrvatske kulturne institucije da se pridruže organiziranju Ružičkina dolaska u Zagreb.“ No, kada su u uredništvu dobili dopis 25. veljače 1943., iz *Glavnog ravnateljstva za promičbu u Ministarstvu narodne prosvjete NDH, sa žigom Novinskog odsjeka Državnog izvještajnog i promičbenog ureda kod Predsjedništva vlade NDH*, potpisan od nadzornika Hasana Šuljaka, u kojem se traži *da sam pisac udesi svoj prikaz tako, da bi izostala imena ljudi, koji su uklonjeni iz javnog hrvatskog života i sva ona mjesta, gdje se iztiču pacifističke i ine misli, koje bi u sadašnjim ratnim prilikama na neke ljude mogle neugodno djelovati, a možda bi nam se zamjerilo i sa strane naših saveznika.*

Još je Gj. Deželić u svom članku naveo: „Nije sačuvana nikakva druga bilješka o reakciji autora Pšenice, mogućim kontaktima s navedenim uredom prije tiska, ali se iz tiskanog članka vidi da je Pšenica ipak bio prisiljen odustati od prvotnog zahtjeva da ne pristaje na bilo kakve izmjene u članku. U Deželićevom arhivu nema originala članka, pa nije poznato kakve je sve izmjene autor unio.“ No, u knjižnici Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, pronađen je primjerak rukopisne ostavštine navedenog članka dr. ing. N. Pšenice, u kojem je on ukazao na rečenu cenzuru, svojom „Uvodnom primjedbom“ od 7. svibnja 1945., zajedno s cenzorovim dopisom.³⁸ Tu je Pšenica naveo, da po cenzuri križani, ispravljani i izmijenjen rukopis i tiskani otisci, nalaze se u njegovom posjedu. Nažalost ti primjerci nisu pronađeni, ali temeljem ovoga očitovanja N. Pšenice, i kopije njegovog ukazivanja na cenzorske intervencije (Slika 6), kojih je pobrojano ukupno 36, pronađenih u knjižnici KBF-a u Zagrebu, može se rekonstruirati originalni tekst toga članka. Inače, u tom članku Dr. Ing. N. Pšenica detaljno je opisao pripreme, dolazak i boravak dr. Ružičke u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940. Opisujući čuveno Ružičkino predavanje održano 16. ožujka 1940. pred oko 1600 slušatelja, kaže Pšenica, da su dr. Ružičku, nakon jednosatnog predavanja pozdravili svi prisutni oduševljenim pljeskom. Iza toga predsjednik HDK u Zagrebu dr. Ing. N. Pšenica, pozdravio je toplim govorom dr. Ružičku, te je istakao, da je dr. Ružička jedan od osnivača HKD-a u godini 1926., redovni član od tada do te 1940., te da ga je HKD izabrao za svog prvoga počasnog člana. Nakon toga je dr. ing. Pšenica predao Ružički prekrasnu diplomu, koju je izradila u koži hrvatska umjetnica prof. Zdenka Sertić, ukrasivši ju narodnim motivima vukovarskog t. j. rodnog kraja dra Ružičke.³⁹ Ono što treba izdvojiti iz članka N. Pšenice je i sljedeći tekst: „U utorak 19. III. 1940. Dr. Ružička održao je sastanak sa zagrebačkim novinarima i izvjestiteljima velikih dnevnika u salonima Hotela Esplanade, kod kojeg je prisustvovao Dr. Nikola Andrić i Dr. Nikola Pšenica, te je izjavio: "Prije svoga odlaska želim, da se zahvalim odboru stručnih društava i ustanova, koji me je ljubazno pozvao u Zagreb i koji

³⁸ Biblioteka Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, br. 153 94 12, S-28812/1945.

³⁹ Nikola PŠENICA - Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940., *Kemijski vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)*, God. XV i XVI. (1941-42.), str. 110. – 111.

mi je boravak ovdje učinio toliko ugodnim. **G. predsjednik Hrvatskog kemijskog društva Dr. Pšenica, koji mi i kao kemičar i kao Vukovarac stoji osobito blizu, toliko je svoga skupocjenoga vremena žrtvovao, da mu ne mogu dosta zahvaliti.** Vukovarci i Srijemci, i oni od kuće i oni iz Zagreba, iznenadili su me tolikim srdačnim iznenađenjima, da ne moram žaliti, što sam rođen u Vukovaru." ... Predsjednik Hrvatskog kemijskog društva Dr. Ing. Nikola Pšenica naročito je naglasio, da velika hvala za uspjeh kulturne manifestacije grada Zagreba prilikom boravka Dra Ružičke u Zagrebu ide zagrebačkom novinstvu. Ono je mnogo pridonijelo tome, da se boravak Dra Ružičke u Zagrebu pretvorio u tako veliku kulturnu manifestaciju kakvu do danas nismo imali. Novinstvo se ovaj puta pokazalo doista - rekao je dr. Pšenica - na zamjernoj visini, na čemu mu velika hvala. ... Na uspomenu dobivanja Nobelove nagrade izradio je za Dra Ružičku švicarski medaljar W. F. Kunz u Zürichu umjetničku plaketu, od kojih je poklonio Dr. Ružička u Zagrebu 5 komada, i od toga jednu g. **Dru Pšenici, predsjedniku Hrvatskog kemijskog društva u Zagrebu, osobno.**⁴⁰

Slika 6. Očitovanje N. Pšenice o cenzuriranju njegovog članka i dopis od cenzora (KBF, Zagreb)

Na kraju svoga članka N. Pšenica je naveo da je 28. ožujka 1942. proglašen i proveden razlaz »Odbora znanstvenih i stručnih ustanova i društava za doček i boravak Dra Lavoslava Ružičke u Zagrebu«. Još je naveo da je Hrvatsko prirodoslovno društvo u Zagrebu izabralo dr. Ružičku, na svojoj redovitoj godišnjoj glavnoj skupštini održanoj u travnju 1940. u Zagrebu, za svog počasnog člana, a *Akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu izabrala je na svojoj skupnoj sjednici održanoj 7. VI. 1940. Prof. Dra Ružičku za svog počasnog člana.*

Isto tako izvijestio je Pšenica, da je Društvo Osječana u Zagrebu, uputilo dr. Ružički 3. svibnja 1940. pismo u kojem se, među ostalim kaže: „»Prigodom Vašeg slavam ovjenčanog boravka u prvoj Vašoj domovini Hrvatskoj, koja je sretna i ponosna, da je iako mala, dala svijetu uz Strossmayera i drugih velikana još jednog velikog naučenjaka. Društvo Osječana u Zagrebu nije

⁴⁰ Nikola PŠENICA - Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940., *Kemijski vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)*, God. XV i XVI. (1941-42.), str. 121. – 124.

htjelo ni smjelo,⁴¹ da oduzme ili da se bori za prvenstvo sa bratskim društvom Vukovarčana, pa je stoga zaključilo, da Vam ovim putem čestita i izrazi svoju zahvalnost. ... Društvo Osječana u Zagrebu drži, da ne griješi kada smatra, da Vi nemate samo dvije domovine, već da imadete tako rekuć i dva rodna mjesta. U Vukovaru započeo je Vaš tjelesni život, a u Osijeku Vaš duhovni. Temelje Vaše današnje svjetske veličine primili ste u školama našeg dragog Osijeka. U njemu ste proživili nezaboravne dane rane mladosti i đakovanja. Zato mislimo da i mi imademo pravo da Vas svojatamo za sebe i da se s Vama ponosimo, a i dužnost da Vam budemo zahvalni. Saopćujući taj zaključak, slobodni smo Vam poslati album grada Osijeka koji neka Vas i u velikom svijetu sjeća malog Vašeg Osijeka i Vašeg djetinjstva.

Za upravni odbor, Stjepan Jobst, v. r., predsjednik; Lujo Šestić, v. r., tajnik.«⁴²

I na samom kraju zaključuje dr. ing. N. Pšenica: „Zaključujući time ovaj prikaz o Dru Ružički i poredavši sve pojedinosti, koje se odnose na Vukovar i na Zagreb prema činjeničnom stanju, izvršio sam time jednu dužnost, sačuvavši na taj način mnoge pojedinosti od zaborava. Dajem time budućem biografu Dra Ružičke građu i putokaze na odnosna vrela, a to mi je još danas tim lakše, jer su **sve niti priprava o Nobelovom predavanju i o boravku Dra Ružičke u Zagrebu od 16. do 20. III. 1940. bile u mojim rukama.** Što se dalje odmičemo od tih dana, blijeđi sve jače sjećanje, a i redovi suvremenika postaju sve rjeđi. Zagreb, 30. ožujka 1942.“

ZAKLJUČAK

Prema svemu iznijetom proizlazi da je dr. ing. Nikola Pšenica, kao suvremenik našeg prvoga nobelovca Ružičke i njegov susjed Vukovarac po rođenju, imao iznimnu ulogu u organiziranju Ružičkine proslave dobitka Nobelove nagrade, koja je održana u Zagrebu od 15. do 20. ožujka 1940. On je, po općoj ocjeni, sva hrvatska znanstvena i stručna društva uspješno povezao s Ružičkom, te je proveo na uzoran način organizaciju svih priredbi i događaja, koji su bili tada posvećeni našem prvom nobelovcu. Da bi to ostvario dr. ing. N. Pšenica kroz tri mjeseca je neumorno radio, a osobito se posvetio popularizaciji te Ružičkine proslave, njegovog života i djela, ali na osebujan način, i svoga i Ružičkinog rodnog grada Vukovara. Time je predodredio održavanje današnjeg međunarodnog znanstveno-stručnog skupa „Ružičkini dani“, upravo u Vukovaru!

Osim toga za njegovog mandata predsjednika Jugoslavenskog hemijskog društva, Sekcije u Zagrebu, to društvo je promijenilo ime 5. studenog 1939. u *Hrvatsko kemijsko društvo* koje ime i danas nosi.

Ovime se usmjerilo malo svjetla, na do sada nedovoljno poznatog, još jednog znamenitog Vukovarca, dr. ing. Nikolu Pšenicu.

⁴¹ Malo pokasno obraćanje i postavlja se pitanje tko im je zabranio?

⁴² Nikola PŠENICA - Boravak prof. dra. Lavoslava Ružičke u Zagrebu od 15.-20. III. 1940., *Kemijski vjestnik (Arhiv za kemiju i tehnologiju)*, God. XV i XVI. (1941-42.), str. 124. – 125.